

Hardt i toppen: Hvem kunne vite at det var så vanskelig å være rik?

Overklassens angst

Det er ikke lett å være rik. Pengene, makten og privilegiene voldrer de rike mye bry. De rike vi møter i sosiologen Rachel Shermans bok er redde for at barna ikke skal bli like «sultne» som dem selv. De frykter en ny finanskrisa. De kjenner angst ved tanken på politiske bevegelser som krever økte skatter og radikal omfordeling. Mennene klandrer konene sine for et galopperende luksusforbruk, samtidig som konene hvileløst trener yoga og går til åreknutebehandling – av frykt for at kroppene deres skal forfalle og at mennene deres skal forlate dem. Det er dessuten dyrt å bli syk i USA, og flere føler de må holde på rikdommen for å ha råd til privat legebehandling. De gir noen slanter i veldedighet og kjenner seg fornøyde med det.

Samtidig er jo disse bekymringene på sett og vis bagateller. Ikke bare dreier det seg her om *first-world problems* – dette er *first-percent problems*, noe flere gladelig innrømmer. «Jeg er en naturlig angstfylt person,» forteller en. Men når du har mye penger «har man ikke mye å bekymre seg for her i livet.» Likevel er de rike kløktige. (Kanskje er det sånn de er blitt så rike?) De vet å bruke sin egen frykt og angst strategisk. Gjennom sine samvittighetskvaler rettferdiggjør de rike sine privilegier. De skaper hva den franske sosiologen Pierre Bourdieu kalte en *sosiodicé*, etter Leibniz's begrep *teodiceé* – et forsvar for Guds godhet i en verden full av ondskap.

Å bekymre seg over egen rikdom blir en måte å fremstille seg selv som en moralsk aktør, som en som rives og slites av etiske dilemmaer. Bør jeg gi bort alle pengene? Men hva med barna – har jeg rett til å kaste dem ut i fremtidig fattigdom? Og nytter egentlig filantropi?

Shermans informanter skaper en fortelling hvor det amerikanske samfunnet fremstår som «den beste av alle mulige verdener», som Voltaires Doktor Pangloss ville sagt, nettopp fordi de bekymrer seg over hva det vil si å være rik.

Like fullt må skammen ved å være rik i et forskjellspreget samfunn nøytraliseres. David, en interiørdesigner på Manhattan, forklarer at han alltid slenger inn noen møbler fra IKEA når han stiler leilighetene til rike klienter: «De elsker det. Det får dem til å føle seg bedre.» Privilegiene må dysses ned. Når noen får levert dyre møbler fra en luksusbutikk, fjernes først prislappen av frykt for at den underbetalte, meksikanske

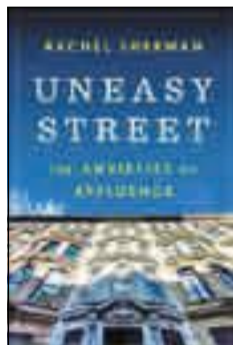
TABUBELAGT: De rike rettferdiggjør rikdommen sin ved å bruke sin frykt og angst strategisk.

ILLUSTRASJON: GUSTAVE DORÉ, L'ENFANCE DE GARGANTUA (1873), WIKIMEDIA

SAKPROSA

Rachel Sherman
**Uneasy Street: The
Anxieties of Affluence**

Princeton University Press 2017, 308 sider

hushjelpen skal se at sofaen koster like mye som årslønna hennes.

Selv om amerikanere tilsynelatende snakker om alt, finnes det visse ting man ikke snakker høyt om, og penger er blant dem. Klasseforskjeller er tabubelagt. Når én blir spurt om formuen sin, svarer hun, «Ingen har noensinne spurt meg om det. Det er helt på høyde med å spørre, 'Onanerer du?」

Én av de uforutsette konsekvensene av fremveksten av en superrik overklasse, er at det normaliserer en mer begrenset, men like fullt

problematisk rikdom. Som én sier, «I New York City er vi ikke blant de rike.» En familie som bor i et hus til 2,3 millioner dollar (rundt 18 millioner kroner), mener huset nærmest er nøkternt i forhold til hvordan den virkelige overklassen lever.

Kanskje fordi de rike selv aner at deres makt hviler på en skjør illusjon om meritokratisk fordelt rikdom, ble flere støtt av Obamas forsøk på å snakke om klasseforskjeller i kjølvannet av finanskrisa. Menneskene vi treffer i boka er oftere demokrater enn republikanere – «limousin liberals», som Trump ville sagt – og mange heiet på Obama i valgkampen i 2008.

Men ved 2012-valget stilte flere seg nølende. «Jeg liker ikke måten han snakker om mennesker med mye penger på», sier en når hun blir spurt om Obamas politikk. «Han skaper et skille.»

Det er jo noe nesten komisk ved påstanden om at den som prøver å gjøre noe med klasseforskjeller, i realiteten er med på å skape dem. Dette er en temmelig amerikansk måte å forholde seg til temaet på – som om klasse er noe som forsvinner straks man fortrenger det, eller spontant oppstår i det øyeblikket man begynner å snakke om det. Men det føyer seg inn i en bredere voluntaristisk eller

subjektivistisk klasseforståelse: Klasse er det du til enhver tid føler inne i deg. Klasse avhenger av tanker og handlinger, ikke objektive egenskaper, som lønn og formue.

Det er derfor det også blir ekstremt viktig for de rike menneskene vi møter i boka å snakke, føle og bete seg på riktig måte. Et malplassert ord eller blick, Larry David-style, er nok til å sende en i katapult-fart opp i overklassen, vekk fra den demokratiske midten. Man må ikke være for prangende, fordi da blir man et «objektivt» overklassemenneske. Som en kvinne i boka sier, «Six-dollar bread is obscene.» Like fullt kjøper hun brød til seks dollar, men ikke uten først å fjerne prislappen. Så lenge de rike praktiserer måtehold – eller retttere sagt, fremstår utad som om de er måteholdne – kan de holde på myten om det store mellomstjett.

Som de fleste andre bøker skrevet av og for akademikere, er også denne for lang. Eksemplene leses på, selv om de strengt tatt gjentar det

samme poenget. Det er også vanskelig å skulle skrive en lang bok utelukkende basert på intervjuer. Karakterene blir ikke godt nok utviklet, og vi kommer ikke helt under huden deres. Likevel er dette

en såpass underbelyst verden at boka fenger.

Selv om boka kretser omkring Manhattan og dermed kan virke geografisk fjern, er parallellene til dagens Norge åpenbare. For er ikke disse

menneskenes historier også i en viss grad fortellingen om Norge de siste årene? Flere bekymrer seg for hva Oljefondets betydning er for vår plass i den globale økonomien – rentenistnasjonen Norge – men fordi vi har lagt ned noen etiske retningslinjer, føler vi at har vi gjort opp for vår skyld. Våre livsløgnere tar del i den øverste prosentens selvbedrag.

Noe av angsten de rike føler på i Shermans bok, er nok knyttet til en skiftende tidsånd. Kanskje aner de at noe er i emning, at *sans-culottes* er tid muligens snart er kommet – og følgelig at deres egne glansdager er talte.

Victor Lund Shammas

bokmagasinet@klassekampen.no

Er ikke disse historiene også fortellingen om Norge?